

Consiliul
Uniunii Europene

Bruxelles, 11 februarie 2026
(OR. en)

12654/25

Dosare interinstituționale:
2025/0162 (NLE)
2025/0163 (NLE)

AELE 81
CH 43
MI 633

ACTE LEGISLATIVE ȘI ALTE INSTRUMENTE

Subiect: Protocol instituțional la Acordul dintre Comunitatea Europeană și
Confederația Elvețiană privind transportul aerian

PROTOCOL INSTITUȚIONAL
LA ACORDUL
DINTRE COMUNITATEA EUROPEANĂ
ȘI CONFEDERAȚIA ELVEȚIANĂ
PRIVIND TRANSPORTUL AERIAN

UNIUNEA EUROPEANĂ, denumită în continuare „Uniunea”,

și

CONFEDERAȚIA ELVEȚIANĂ, denumită în continuare „Elveția”,

denumite în continuare „părțile contractante”,

ÎNTRUCÂT Uniunea și Elveția au obligații în temeiul a numeroase acorduri bilaterale care reglementează diverse domenii și care prevăd drepturi și obligații specifice similare, în anumite privințe, cu cele prevăzute în cadrul Uniunii,

REAMINTIND că scopul acestor acorduri bilaterale este de a spori competitivitatea Europei și de a crea legături economice mai strânse între părțile contractante, bazate pe egalitate, reciprocitate și echilibrul general al avantajelor, drepturilor și obligațiilor acestora,

DECISE să consolideze și să aprofundeze participarea Elveției la piața internă a Uniunii, pe baza acelorași norme care se aplică pieței interne, păstrându-și în același timp independența și pe cea a instituțiilor sale, precum și, în ceea ce privește Elveția, respectarea principiilor care decurg din democrația directă, federalism și caracterul sectorial al participării sale la piața internă,

REAFIRMÂND că se menține competența Curții Federale Supreme Elvețiene și a tuturor celorlalte instanțe elvețiene, precum și a instanțelor statelor membre și a Curții de Justiție a Uniunii Europene de a interpreta acordul în cazuri individuale,

CONȘTIENȚE de asigurarea uniformității în domeniile legate de piața internă la care participă
Elveția, atât actuale, cât și viitoare,

CONVIN DUPĂ CUM URMEAZĂ:

CAPITOLUL 1

DISPOZIȚII GENERALE

ARTICOLUL 1

Obiective

(1) Obiectivul prezentului protocol este de a garanta părților contractante, operatorilor economici și persoanelor fizice o mai mare securitate juridică, egalitatea de tratament și condiții de concurență echitabile în domeniul legat de piața internă care intră în domeniul de aplicare al Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul aerian, întocmit la Luxemburg la 21 iunie 1999 (denumit în continuare „acordul”).

(2) În scopul realizării obiectivului prevăzut la alineatul (1), prezentul protocol oferă noi soluții instituționale care facilitează o consolidare continuă și echilibrată a relațiilor economice dintre părțile contractante. Ținând seama de principiile dreptului internațional, prezentul protocol stabilește, în special, soluții instituționale pentru acord, care sunt comune acordurilor bilaterale încheiate sau care urmează să fie încheiate în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția, fără a modifica domeniul de aplicare sau obiectivele acordului, în special:

(a) procedura de aliniere a acordului la actele juridice ale Uniunii relevante pentru acord;

- (b) interpretarea și aplicarea uniformă a acordului și a actelor juridice ale Uniunii la care se face trimitere în acord;
- (c) supravegherea și aplicarea acordului; și
- (d) soluționarea litigiilor în contextul acordului.

ARTICOLUL 2

Relația cu acordul

- (1) Prezentul protocol, anexa și apendicele la acesta fac parte integrantă din acord.
- (2) Dispozițiile acordului abrogate prin prezentul protocol sunt următoarele:
  - (a) articolul 1 alineatul (2);
  - (b) articolul 17;
  - (c) articolul 18 alineatul (1);
  - (d) articolul 22;
  - (e) articolul 23;
  - (f) articolul 29;

(g) articolul 30 alineatul (2);

(h) articolul 31; și

(i) articolul 35 alineatul (2).

(3) Trimiterile la „Comunitatea Europeană” sau la „Comunitate” din acord se interpretează ca trimiteri la Uniune.

ARTICOLUL 3

Acorduri bilaterale în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția

(1) Acordurile bilaterale existente și viitoare dintre Uniune și Elveția în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția sunt considerate un întreg coerent care asigură un echilibru între drepturi și obligații între Uniune și Elveția.

(2) Acordul constituie un acord bilateral într-un domeniu legat de piața internă la care participă Elveția.

CAPITOLUL 2

ALINIAREA ACORDULUI LA ACTELE JURIDICE ALE UNIUNII

ARTICOLUL 4

Participarea la elaborarea actelor juridice ale Uniunii („elaborarea deciziilor”)

(1) Atunci când elaborează o propunere de act juridic al Uniunii în conformitate cu Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (denumit în continuare „TFUE”) în domeniul reglementat de acord, Comisia Europeană (denumită în continuare „Comisia”) informează Elveția cu privire la aceasta și consultă în mod informal experții Elveției, în același mod în care solicită opiniile experților din statele membre ale Uniunii pentru elaborarea propunerilor sale.

La cererea oricăreia dintre părțile contractante, are loc un schimb preliminar de opinii în cadrul Comitetului mixt constituit în temeiul articolului 21 din acord (denumit în continuare „Comitetul mixt”).

Părțile contractante se consultă din nou, la cererea oricăreia dintre ele, în cadrul Comitetului mixt, în momente importante ale etapei anterioare adoptării actului juridic de către Uniune, în cadrul unui proces continuu de informare și consultare.

(2) Atunci când pregătește, în conformitate cu TFUE, acte delegate privind acte de bază ale dreptului Uniunii în domeniul reglementat de acord, Comisia se asigură că Elveția are cea mai largă participare posibilă la elaborarea proiectelor de acte delegate respective și se consultă cu experții Elveției pe aceeași bază pe care se consultă cu experții statelor membre ale Uniunii.

(3) Atunci când pregătește, în conformitate cu TFUE, acte de punere în aplicare privind acte de bază ale dreptului Uniunii în domeniul reglementat de acord, Comisia se asigură că Elveția are cea mai largă participare posibilă la elaborarea proiectelor de acte delegate respective care urmează să fie înaintate la o dată ulterioară comitetelor care asistă Comisia în exercitarea competențelor sale de executare și se consultă cu experții Elveției pe aceeași bază pe care se consultă cu experții statelor membre ale Uniunii.

(4) Experții Elveției sunt implicați în activitatea comitetelor care nu intră sub incidența alineatelor (2) și (3), în cazul în care acest lucru este necesar pentru buna funcționare a acordului.

Comitetul mixt întocmește și actualizează o listă a acestor comitete și, după caz, a altor comitete cu caracteristici similare.

(5) Prezentul articol nu se aplică actelor juridice ale Uniunii sau dispozițiilor acestora care intră în domeniul de aplicare al unei excepții menționate la articolul 5 alineatul (7).

ARTICOLUL 5

Integrarea actelor juridice ale Uniunii

(1) Pentru a garanta securitatea juridică și omogenitatea legislației în domeniul legat de piața internă la care participă Elveția în temeiul acordului, Elveția și Uniunea se asigură că actele juridice ale Uniunii adoptate în domeniul reglementat de acord sunt integrate în acord cât mai curând posibil după adoptarea lor.

(2) Actele juridice ale Uniunii integrate în acord în conformitate cu alineatul (4) de la prezentul articol fac parte, prin integrarea lor în acord, din ordinea juridică a Elveției, sub rezerva, după caz, a adaptărilor stabilite de Comitetul mixt.

(3) Atunci când adoptă un act juridic în domeniul reglementat de acord, Uniunea informează Elveția în acest sens cât mai curând posibil prin intermediul Comitetului mixt.

La cererea oricăreia dintre părțile contractante, Comitetul mixt organizează un schimb de opinii pe această temă.

(4) Comitetul mixt acționează în conformitate cu alineatul (1) de la prezentul articol prin adoptarea, cât mai curând posibil, a unei decizii de modificare a anexei la acord, inclusiv a adaptărilor necesare.

(5) Fără a aduce atingere alineatelor (1) și (2) de la prezentul articol, dacă este necesar pentru a asigura coerența acordului cu anexa la acesta, astfel cum a fost modificată în temeiul alineatului (4) de la prezentul articol, Comitetul mixt poate propune revizuirea acordului spre aprobare de către părțile contractante în conformitate cu procedurile lor interne.

(6) Trimiterile din acord la acte juridice ale Uniunii care nu mai sunt în vigoare se interpretează ca trimiteri la actele juridice ale Uniunii de abrogare ale actelor respective, astfel cum sunt integrate în anexa la acord, de la intrarea în vigoare a deciziei Comitetului mixt privind modificarea corespunzătoare a anexei la acord în temeiul alineatului (4) de la prezentul articol, cu excepția cazului în care se prevede altfel în decizia respectivă.

(7) Obligația prevăzută la alineatul (1) nu se aplică actelor juridice ale Uniunii sau dispozițiilor acestora care intră sub incidența unei excepții. Acordul nu conține nicio excepție.

(8) Sub rezerva articolului 6, deciziile Comitetului mixt adoptate în temeiul alineatului (4) de la prezentul articol intră în vigoare imediat, dar în niciun caz înainte de data la care actul juridic corespunzător al Uniunii devine aplicabil în Uniune.

(9) Părțile contractante cooperează cu bună-credință pe tot parcursul procedurii prevăzute în prezentul articol pentru a facilita luarea deciziilor.

ARTICOLUL 6

Îndeplinirea obligațiilor constituționale de către Elveția

(1) În cursul schimbului de opinii menționat la articolul 5 alineatul (3), Elveția informează Uniunea dacă o decizie menționată la articolul 5 alineatul (4) necesită îndeplinirea obligațiilor constituționale de către Elveția pentru a deveni obligatorie.

(2) În cazul în care decizia menționată la articolul 5 alineatul (4) impune Elveției să îndeplinească obligații constituționale pentru a deveni obligatorie, Elveția dispune de un termen de maximum doi ani de la data informării prevăzute la alineatul (1) de la prezentul articol, cu excepția cazului în care se lansează o procedură de referendum, caz în care termenul respectiv se prelungește cu un an.

(3) Până la informarea de către Elveția cu privire la îndeplinirea obligațiilor sale constituționale, părțile contractante aplică provizoriu decizia menționată la articolul 5 alineatul (4), cu excepția cazului în care Elveția informează Uniunea că aplicarea provizorie a deciziei respective nu este posibilă și prezintă motivele care stau la baza acestei situații.

Aplicarea cu titlu provizoriu a deciziei menționate la articolul 5 alineatul (4) nu poate avea loc în niciun caz înainte de data la care actul juridic corespunzător al Uniunii devine aplicabil în Uniune.

(4) Elveția notifică fără întârziere Uniunii, prin intermediul Comitetului mixt, îndeplinirea obligațiilor constituționale menționate la alineatul (1).

(5) Decizia menționată la articolul 5 alineatul (4) intră în vigoare la data transmiterii notificării prevăzute la alineatul (4) de la prezentul articol, dar în niciun caz înainte de data la care actul juridic corespunzător al Uniunii devine aplicabil în Uniune.

CAPITOLUL 3

INTERPRETAREA ȘI APLICAREA ACORDULUI

ARTICOLUL 7

Principiul interpretării uniforme

(1) În scopul realizării obiectivelor prevăzute la articolul 1 și în conformitate cu principiile dreptului internațional public, acordurile bilaterale în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția și actele juridice ale Uniunii la care se face trimitere în astfel de acorduri se interpretează și se aplică în mod uniform în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția.

(2) Actele juridice ale Uniunii la care se face trimitere în acord și, în măsura în care aplicarea lor implică o serie de noțiuni de drept al Uniunii, dispozițiile acordului se interpretează și se aplică în conformitate cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene dinainte sau de după semnarea acordului.

ARTICOLUL 8

Principiul aplicării efective și armonioase

(1) Comisia și autoritățile competente elvețiene cooperează și își acordă reciproc asistență pentru a asigura supravegherea aplicării acordului. Ele pot face schimb de informații cu privire la activitățile de supraveghere a aplicării acordului. Acestea pot face schimb de opinii și pot discuta chestiuni de interes reciproc.

(2) Fiecare parte contractantă ia măsurile necesare pentru a asigura aplicarea efectivă și armonioasă a acordului pe teritoriul său.

(3) Supravegherea aplicării acordului se efectuează în comun de către părțile contractante în cadrul Comitetului mixt.

În cazul în care Comisia sau autoritățile competente elvețiene iau cunoștință de un caz de aplicare incorectă, Comitetul mixt poate fi sesizat în vederea găsirii unei soluții acceptabile.

(4) Comisia și, respectiv, autoritățile competente elvețiene monitorizează aplicarea acordului de către cealaltă parte contractantă. Se aplică procedura prevăzută la articolul 10.

În măsura în care anumite competențe de supraveghere ale instituțiilor Uniunii în ceea ce privește o parte contractantă sunt necesare pentru a asigura aplicarea efectivă și armonioasă a acordului, cum ar fi competențele de investigare și de decizie, acordul trebuie să le prevadă în mod specific.

ARTICOLUL 9

Principiul exclusivității

Pentru soluționarea unui litigiu referitor la interpretarea sau aplicarea acordului și a actelor juridice ale Uniunii la care se face trimitere în acord sau, după caz, referitor la conformitatea cu acordul a unei decizii adoptate de Comisie pe baza acordului, părțile contractante se angajează să nu aplice nicio altă metodă de soluționare în afara celor prevăzute de prezentul protocol.

ARTICOLUL 10

Procedura în cazul unei dificultăți de interpretare sau de aplicare

(1) În cazul unei dificultăți de interpretare sau de aplicare a acordului sau a unui act juridic al Uniunii la care se face trimitere în acord, părțile contractante se consultă între ele în cadrul Comitetului mixt pentru a găsi o soluție reciproc acceptabilă. În acest scop, se pun la dispoziția Comitetului mixt toate informațiile utile pentru a-i permite să efectueze o examinare detaliată a situației. Comitetul mixt examinează toate posibilitățile care permit menținerea bunei funcționări a acordului.

(2) În cazul în care Comitetul mixt nu este în măsură să găsească o soluție în legătură cu dificultatea menționată la alineatul (1) de la prezentul articol în termen de trei luni de la data la care aceasta i-a fost supusă atenției, oricare dintre părțile contractante poate solicita unei instanțe de arbitraj să soluționeze litigiul în conformitate cu normele prevăzute în apendice.

(3) În cazul în care litigiul se referă la o chestiune legată de interpretarea sau aplicarea unei dispoziții menționate la articolul 7 alineatul (2) și în cazul în care interpretarea acestei dispoziții este relevantă pentru soluționarea litigiului și necesară pentru a-i permite să se pronunțe, instanța de arbitraj sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu privire la această chestiune.

În cazul în care litigiul se referă la o chestiune legată de interpretarea sau aplicarea unei dispoziții care intră sub incidența unei excepții de la obligația de aliniere dinamică menționate la articolul 5 alineatul (7) și în cazul în care litigiul nu implică interpretarea sau aplicarea unor noțiuni de drept al Uniunii, instanța de arbitraj soluționează litigiul fără a sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

(4) În cazul în care instanța de arbitraj sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene în temeiul alineatului (3):

(a) hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene este obligatorie pentru instanța de arbitraj; și

(b) Elveția beneficiază de aceleași drepturi precum statele membre și instituțiile Uniunii și face obiectul aceluiași proceduri în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene *mutatis mutandis*.

(5) Fiecare parte contractantă ia toate măsurile necesare pentru a se conforma cu bună-credință hotărârii instanței de arbitraj.

Partea contractantă în legătură cu care instanța de arbitraj a constatat că nu a respectat acordul informează cealaltă parte contractantă, prin intermediul Comitetului mixt, cu privire la măsurile pe care le-a luat pentru a se conforma hotărârii instanței de arbitraj.

ARTICOLUL 11

Măsuri compensatorii

(1) În cazul în care partea contractantă în legătură cu care instanța de arbitraj a constatat că nu a respectat acordul nu informează cealaltă parte contractantă, într-un termen rezonabil stabilit în conformitate cu articolul IV.2 alineatul (6) din apendice, cu privire la măsurile pe care le-a luat pentru a se conforma hotărârii instanței de arbitraj sau în cazul în care cealaltă parte contractantă consideră că măsurile comunicate nu sunt conforme cu hotărârea instanței de arbitraj, această din urmă parte contractantă poate adopta măsuri compensatorii proporționale în cadrul acordului sau al oricărui alt acord bilateral în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția (denumite în continuare „măsurile compensatorii”) pentru a remedia un potențial dezechilibru. Această din urmă parte contractantă notifică măsurile compensatorii părții contractante care, potrivit constatării instanței de arbitraj, nu a respectat acordul, iar notificarea oferă precizări cu privire la aceste măsuri. Măsurile compensatorii respective intră în vigoare la trei luni de la data notificării.

(2) În cazul în care, în termen de o lună de la data notificării măsurilor compensatorii avute în vedere, Comitetul mixt nu a luat o decizie de suspendare, de modificare sau de anulare a măsurilor compensatorii respective, oricare dintre părțile contractante poate supune arbitrajului proporționalitatea măsurilor compensatorii respective, în conformitate cu apendicele.

(3) Instanța de arbitraj se pronunță în termenele prevăzute la articolul III.8 alineatul (4) din apendice.

(4) Măsurile compensatorii nu au efect retroactiv. În special, se mențin drepturile și obligațiile deja dobândite de persoanele fizice și operatorii economici înainte ca măsurile compensatorii să intre în vigoare.

ARTICOLUL 12

Cooperarea între jurisdicții

(1) Pentru a promova interpretarea omogenă, Curtea Federală Supremă a Elveției și Curtea de Justiție a Uniunii Europene convin asupra unui dialog și asupra modalităților acestuia.

(2) Elveția are dreptul de a depune memorii sau observații scrise la Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cazul în care o instanță a unui stat membru al Uniunii sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu privire la o chestiune referitoare la interpretarea acordului sau a unei dispoziții a unui act juridic al Uniunii menționate în acesta în vederea pronunțării unei decizii preliminare.

CAPITOLUL 4

ALTE DISPOZIȚII

ARTICOLUL 13

Contribuția financiară

(1) Elveția contribuie la finanțarea activităților agențiilor Uniunii, a sistemelor de informații și a altor activități enumerate la articolul 1 din anexă la care are acces, în conformitate cu prezentul articol și cu anexa.

Comitetul mixt poate adopta o decizie de modificare a anexei.

(2) Uniunea poate suspenda în orice moment participarea Elveției la activitățile menționate la alineatul (1) de la prezentul articol în cazul în care Elveția nu respectă termenul de plată în conformitate cu condițiile de plată prevăzute la articolul 2 din anexă.

În cazul în care Elveția nu respectă un termen de plată, Uniunea trimite Elveției o scrisoare oficială de atenționare. În cazul în care nu se efectuează plata integrală în termen de 30 de zile de la data primirii respectivei scrisori oficiale de atenționare, Uniunea poate suspenda participarea Elveției la activitatea relevantă.

(3) Contribuția financiară corespunde sumei următoarelor elemente:

(a) o contribuție operațională; și

(b) o taxă de participare.

(4) Contribuția financiară ia forma unei contribuții financiare anuale și este scadentă la datele specificate în cererile de fonduri emise de Comisie.

(5) Contribuția operațională se bazează pe o cheie de contribuție definită ca raportul dintre produsul intern brut (denumit în continuare „PIB”) al Elveției la prețurile pieței și PIB-ul Uniunii la prețurile pieței.

În acest scop, cifrele privind PIB-ul la prețurile pieței al părților contractante sunt cele mai recente astfel de cifre disponibile la data de 1 ianuarie a anului în care se efectuează plata anuală, astfel cum au fost furnizate de Oficiul pentru Statistică al Uniunii Europene, cu respectarea corespunzătoare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind cooperarea în domeniul statisticii, întocmit la Luxemburg la 26 octombrie 2004. În cazul în care acordul respectiv încetează să se aplice, PIB-ul Elveției este cel stabilit pe baza datelor furnizate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.

(6) Contribuția operațională pentru fiecare agenție a Uniunii se calculează prin aplicarea cheii de contribuție la bugetul său anual votat înscris în linia (liniile) bugetară(e) relevantă(e) de subvenții a(ale) Uniunii pentru anul în cauză, luând în considerare, pentru fiecare agenție, orice contribuție operațională ajustată, astfel cum este definită la articolul 1 din anexă.

Contribuția operațională pentru sistemele de informații și alte activități se calculează prin aplicarea cheii de contribuție la bugetul relevant al anului în cauză, astfel cum se prevede în documentele de execuție a bugetului, cum ar fi în programele de lucru sau în contracte.

Toate cuantumurile de referință se bazează pe creditele de angajament.

- (7) Taxa anuală de participare este de 4 % din contribuția operațională anuală calculată în conformitate cu alineatele (5) și (6).
- (8) Comisia furnizează Elveției informații adecvate cu privire la calculul contribuției sale financiare. Informațiile respective se furnizează cu respectarea, în mod corespunzător, a normelor Uniunii în materie de confidențialitate și de protecție a datelor.
- (9) Toate contribuțiile financiare ale Elveției sau toate plățile efectuate de Uniune, precum și calculul sumelor exigibile sau care urmează să fie primite se fac în euro.
- (10) În cazul în care intrarea în vigoare a prezentului protocol nu coincide cu începutul unui an calendaristic, contribuția operațională a Elveției pentru anul în cauză face obiectul unor ajustări, în conformitate cu metodologia și condițiile de plată definite la articolul 5 din anexă.
- (11) Dispozițiile detaliate pentru punerea în aplicare a prezentului articol sunt prevăzute în anexă.
- (12) La trei ani de la intrarea în vigoare a prezentului protocol și, ulterior, o dată la trei ani, Comitetul mixt revizuieste condițiile de participare a Elveției, astfel cum sunt definite la articolul 1 din anexă, și, după caz, le adaptează.

ARTICOLUL 14

Trimiteri la teritorii

Ori de câte ori actele juridice ale Uniunii integrate în acord conțin trimiteri la teritoriul „Uniunii Europene”, al „Uniunii”, al „pieței comune” sau al „pieței interne” trimiterile respective se interpretează, în sensul acordului, ca trimiteri la teritoriile menționate la articolul 34 din acord.

ARTICOLUL 15

Trimiteri la resortisanții statelor membre ale Uniunii

Ori de câte ori actele juridice ale Uniunii integrate în acord conțin trimiteri la resortisanți ai statelor membre ale Uniunii, trimiterile respective se interpretează, în sensul acordului, ca trimiteri la resortisanții statelor membre ale Uniunii și ai Elveției.

ARTICOLUL 16

Intrarea în vigoare și punerea în aplicare a actelor juridice ale Uniunii

Dispozițiile actelor juridice ale Uniunii integrate în acord privind intrarea lor în vigoare sau punerea lor în aplicare nu sunt relevante în sensul acordului.

Termenele și datele pentru intrarea în vigoare și punerea în aplicare de către Elveția a deciziilor de integrare a actelor juridice ale Uniunii în acord decurg din articolul 5 alineatul (8) și din articolul 6 alineatul (5), precum și din dispozițiile tranzitorii.

ARTICOLUL 17

Destinatarii actelor juridice ale Uniunii

Dispozițiile actelor juridice ale Uniunii integrate în acord care indică faptul că acestea se adresează statelor membre ale Uniunii nu sunt relevante în sensul acordului.

CAPITOLUL 5

DISPOZIȚII FINALE

ARTICOLUL 18

Punerea în aplicare

- (1) Părțile contractante iau toate măsurile necesare, generale sau speciale, pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor care decurg din acord și se abțin de la adoptarea oricăror măsuri care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor sale.
- (2) Părțile contractante iau toate măsurile necesare pentru a garanta rezultatul dorit al actelor juridice ale Uniunii la care se face trimitere în acord și se abțin de la adoptarea oricărei măsuri care ar putea pune în pericol realizarea obiectivelor lor.

ARTICOLUL 19

Intrarea în vigoare

- (1) Prezentul protocol este ratificat sau aprobat de către părțile contractante în conformitate cu procedurile proprii ale acestora. Părțile contractante își notifică reciproc îndeplinirea procedurilor interne necesare pentru intrarea în vigoare a prezentului protocol.

- (2) Prezentul protocol intră în vigoare în prima zi a celei de a doua luni care urmează ultimei notificări cu privire la instrumentele următoare:
- (a) Protocolul instituțional la Acordul dintre Comunitatea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Confederația Elvețiană, pe de altă parte, privind libera circulație a persoanelor;
  - (b) Protocolul de modificare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Confederația Elvețiană, pe de altă parte, privind libera circulație a persoanelor;
  - (c) Protocolul de modificare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul aerian;
  - (d) Protocolul privind ajutoarele de stat la Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul aerian;
  - (e) Protocolul instituțional la Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul feroviar și rutier de mărfuri și călători;
  - (f) Protocolul de modificare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul feroviar și rutier de mărfuri și călători;
  - (g) Protocolul privind ajutoarele de stat la Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul feroviar și rutier de mărfuri și călători;

- (h) Protocolul de modificare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind schimburile comerciale cu produse agricole;
- (i) Protocolul instituțional la Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind recunoașterea reciprocă în materie de evaluare a conformității;
- (j) Protocolul de modificare a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind recunoașterea reciprocă în materie de evaluare a conformității;
- (k) Acordul dintre Uniunea Europeană și Confederația Elvețiană privind contribuția financiară regulată a Elveției la reducerea disparităților economice și sociale din Uniunea Europeană;
- (l) Acordul dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, pe de o parte, și Confederația Elvețiană, pe de altă parte, privind participarea Confederației Elvețiene la programele Uniunii;
- (m) Acordul dintre Uniunea Europeană și Confederația Elvețiană privind clauzele și condițiile de participare a Confederației Elvețiene la Agenția Uniunii Europene pentru Programul spațial.

ARTICOLUL 20

Modificare și denunțare

- (1) Prezentul protocol poate fi modificat în orice moment prin acordul comun al părților contractante.
- (2) În cazul în care acordul este denunțat în conformitate cu articolul 36 alineatul (3) din acord, prezentul protocol încetează să mai fie în vigoare la data menționată la articolul 36 alineatul (4) din acord.
- (3) În cazul în care acordul încetează să mai fie în vigoare, drepturile și obligațiile pe care persoanele fizice și operatorii economici le-au dobândit deja în temeiul acordului înainte de data încetării acordului se mențin. Părțile contractante stabilesc de comun acord ce demersuri urmează să fie întreprinse cu privire la drepturile care sunt în curs de a fi dobândite.

Prezentul protocol este redactat în două exemplare, în limbile bulgară, cehă, croată, daneză, engleză, estonă, finlandeză, franceză, germană, greacă, irlandeză, italiană, letonă, lituaniană, maghiară, malteză, olandeză, polonă, portugheză, română, slovacă, slovenă, spaniolă și suedeză, textele redactate în fiecare limbă fiind gal autentice.

DREPT CARE subsemnații plenipotențari au semnat prezentul protocol.

Întocmit la ..., la ...

Pentru Uniunea Europeană

Pentru Confederația Elvețiană

ANEXĂ PRIVIND APLICAREA ARTICOLULUI 13 DIN PROTOCOL

ARTICOLUL 1

Lista activităților agențiilor Uniunii, a sistemelor de informații
și a altor activități la care Elveția urmează să contribuie financiar

Elveția contribuie financiar la următoarele:

- (a) agenții:
niciuna;
- (b) sisteme de informații:
niciuna;
- (c) alte activități:
niciuna.

ARTICOLUL 2

Condiții de plată

- (1) Plățile datorate în temeiul articolului 13 din protocol se efectuează în conformitate cu prezentul articol.
- (2) La emiterea cererii de fonduri pentru exercițiul financiar, Comisia comunică Elveției următoarele informații:
  - (a) quantumul contribuției operaționale; și
  - (b) quantumul taxei de participare.
- (3) Comisia comunică Elveției, cât mai curând posibil și cel târziu la data de 16 aprilie a fiecărui exercițiu financiar, următoarele informații referitoare la participarea Elveției:
  - (a) quantumurile creditelor de angajament din bugetul anual votat al Uniunii înscrise pe linia (liniile) relevantă (relevante) de subvenții a (ale) bugetului Uniunii pentru anul în cauză pentru fiecare agenție a Uniunii, luând în considerare, pentru fiecare agenție, orice contribuție operațională ajustată, astfel cum este definită la articolul 1 din prezenta anexă, precum și quantumurile creditelor de angajament aferente bugetului votat al Uniunii pentru anul în cauză pentru bugetul relevant al sistemelor de informații și al altor activități, referitoare la participarea Elveției în conformitate cu articolul 1 din prezenta anexă;
  - (b) quantumul taxei de participare menționate la articolul 13 alineatul (7) din protocol; și

- (c) în ceea ce privește agențiile, în anul N + 1, cuantumurile angajamentelor bugetare asumate din creditele de angajament autorizate în anul N pe linia (liniile) bugetară (bugetare) relevantă (relevante) de subvenții a (ale) Uniunii în raport cu bugetul anual al Uniunii înscris pe linia (liniile) relevantă (relevante) de subvenții a (ale) Uniunii pentru anul N.
- (4) Pe baza proiectului său de buget, Comisia furnizează o estimare a informațiilor menționate la alineatul (3) literele (a) și (b) cât mai rapid posibil și cel târziu până la data de 1 septembrie a exercițiului financiar.
- (5) Comisia adresează Elveției, cel târziu la 16 aprilie și, dacă acest lucru se aplică agenției, sistemului de informații sau unei alte activități relevante, cel mai devreme la 22 octombrie și cel târziu la 31 octombrie a fiecărui exercițiu financiar, o cerere de fonduri care corespunde contribuției Elveției în temeiul acordului pentru fiecare dintre agențiile, sistemele de informații și alte activități la care participă Elveția.
- (6) Cererea (cererile) de fonduri menționată la alineatul (5) este structurată în tranșe după cum urmează:
- (a) prima tranșă a fiecărui an, în legătură cu cererea de fonduri care urmează să fie lansată până la 16 aprilie, corespunde unei sume de până la echivalentul estimării contribuției financiare anuale pentru agenția, sistemul de informații sau o altă activitate în cauză menționată la alineatul (4);

Elveția plătește cuantumul indicat în această cerere de fonduri în termen de cel mult 60 de zile de la lansarea cererii de fonduri.

- (b) în cazurile aplicabile, a doua tranșă a anului, în legătură cu cererea de fonduri care urmează să fie lansată cel mai devreme la 22 octombrie și cel târziu la 31 octombrie, corespunde diferenței dintre cuantumul menționat la alineatul (4) și cuantumul menționat la alineatul (5), în cazul în care cuantumul menționat la alineatul (5) este mai mare;

Elveția plătește cuantumul indicat în această cerere de fonduri cel târziu la 21 decembrie.

Pentru fiecare cerere de fonduri, Elveția poate efectua plăți separate pentru fiecare agenție, sistem de informații sau altă activitate.

- (7) În primul an de punere în aplicare a protocolului, Comisia lansează o cerere de fonduri unică în termen de 90 de zile de la intrarea în vigoare a protocolului.

Elveția plătește cuantumul indicat în cererea de fonduri în termen de cel mult 60 de zile de la lansarea cererii de fonduri.

- (8) Orice întârziere în plata contribuției financiare duce la plata de către Elveția a unei dobânzi penalizatoare care se aplică sumei restante la scadență, până în ziua în care respectivul cuantum restant este plătit integral.

Rata dobânzii pentru creanțele neplătite la scadență este rata aplicată de Banca Centrală Europeană principalelor sale operațiuni de refinanțare, astfel cum este publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, seria C, în vigoare în prima zi a lunii de scadență sau 0 %, alegându-se cea mai mare dintre cele două rate, plus 3,5 puncte procentuale.

ARTICOLUL 3

Ajustarea contribuției financiare a Elveției la agențiile Uniunii în funcție de punerea în aplicare

Ajustarea contribuției financiare a Elveției la agențiile Uniunii se efectuează în anul N + 1, în care contribuția operațională inițială se ajustează în sens ascendent sau descendent cu diferența dintre contribuția operațională inițială și o contribuție ajustată calculată prin aplicarea cheii de contribuție pentru anul N la cuantumul angajamentelor bugetare asumate din creditele de angajament autorizate în anul N în cadrul liniei (liniilor) bugetare de subvenții relevante a (ale) Uniunii. Dacă este cazul, diferența ia în considerare, pentru fiecare agenție, contribuția operațională ajustată în funcție de procentaj, astfel cum este definită la articolul 1.

ARTICOLUL 4

Acorduri existente

Articolul 13 din protocol și prezenta anexă nu se aplică acordurilor specifice dintre Elveția și Uniune care includ contribuții financiare din partea Elveției. Agențiile, sistemele de informații și alte activități care fac obiectul unor astfel de acorduri sunt următoarele:

Agenția Uniunii Europene pentru Siguranța Aviației, înființată prin Regulamentul (UE) 2018/1139 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2018 privind normele comune în domeniul aviației civile și de înființare a Agenției Uniunii Europene pentru Siguranța Aviației, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 2111/2005, (CE) nr. 1008/2008, (UE) nr. 996/2010, (UE) nr. 376/2014 și a Directivelor 2014/30/UE și 2014/53/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului, precum și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 552/2004 și (CE) nr. 216/2008 ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CEE) nr. 3922/91 al Consiliului (JO L 212, 22.8.2018, p. 1), astfel cum se aplică în conformitate cu anexa la acord.

ARTICOLUL 5

Dispoziții tranzitorii

În cazul în care data intrării în vigoare a protocolului nu este 1 ianuarie, prezentul articol se aplică prin derogare de la articolul 2.

Pentru primul an de punere în aplicare a protocolului, în ceea ce privește contribuția operațională datorată pentru anul în cauză aplicabilă agenției, sistemului de informații sau altei activități relevante, astfel cum se stabilește în conformitate cu articolul 13 din protocol și cu articolele 1, 2 și 3 din prezenta anexă, contribuția operațională se reduce *pro rata temporis* prin înmulțirea cuantumului contribuției operaționale anuale datorate cu raportul dintre:

- (a) numărul de zile calendaristice de la data intrării în vigoare a protocolului până la data de 31 decembrie a anului în cauză; și
- (b) numărul total de zile calendaristice ale anului în cauză.

APENDICELE PRIVIND INSTANȚA DE ARBITRAJ

CAPITOLUL I

DISPOZIȚII PRELIMINARE

ARTICOLUL I.1

Domeniu de aplicare

În cazul în care una dintre părțile contractante (denumite în continuare „părțile”) supune un litigiu arbitrajului în conformitate cu articolul 10 alineatul (2) sau cu articolul 11 alineatul (2) din protocol, se aplică regulile prevăzute în prezentul apendice.

ARTICOLUL I.2

Grefă și servicii de secretariat

Biroul Internațional al Curții Permanente de Arbitraj de la Haga (denumit în continuare „Biroul Internațional”) îndeplinește funcțiile de grefă și asigură serviciile de secretariat necesare.

ARTICOLUL I.3

Notificări și calcularea termenelor

- (1) Notificările, inclusiv comunicările sau propunerile, pot fi transmise prin orice mijloc de comunicare care certifică sau permite certificarea transmiterii lor.
- (2) Aceste notificări pot fi transmise pe cale electronică numai în cazul în care o adresă a fost desemnată sau autorizată de către o parte special în acest scop.
- (3) Astfel de notificări către părți se transmit, în cazul Elveției, Diviziei pentru Europa a Elveției din cadrul Departamentului Federal al Afacerilor Externe și, în cazul Uniunii, Serviciului Juridic al Comisiei.
- (4) Orice termen prevăzut de prezentul apendice începe să curgă din ziua următoare datei la care are loc un eveniment sau o acțiune. Dacă ultima zi pentru transmiterea unui document coincide cu o zi nelucrătoare a instituțiilor Uniunii sau a Guvernului Elveției, termenul de transmitere a documentului se încheie în ziua lucrătoare imediat următoare. Zilele nelucrătoare care se încadrează în acest termen se includ în calcul.

ARTICOLUL I.4

Notificarea de arbitraj

- (1) Partea care ia inițiativa de a recurge la arbitraj (denumită în continuare „reclamantul”) transmite celeilalte părți (denumită în continuare „pârâtul”) și Biroului Internațional o notificare de arbitraj.

- (2) Se consideră că procedurile de arbitraj încep în ziua următoare celei în care pârâtul primește notificarea de arbitraj.
- (3) Notificarea de arbitraj include următoarele informații:
- (a) cererea de arbitrare a litigiului;
  - (b) numele și datele de contact ale părților;
  - (c) numele și adresa reprezentantului (reprezentaților) reclamantului;
  - (d) temeiul juridic al procedurilor [articolul 10 alineatul (2) sau articolul 11 alineatul (2) din protocol] și:
    - (i) în cazurile menționate la articolul 10 alineatul (2) din protocol, chestiunea care a cauzat litigiul, astfel cum a fost înscrisă oficial, în vederea soluționării, pe ordinea de zi a Comitetului mixt, în conformitate cu articolul 10 alineatul (1) din protocol; și
    - (ii) în cazurile menționate la articolul 11 alineatul (2) din protocol, hotărârea instanței de arbitraj, orice măsuri de punere în aplicare menționate la articolul 10 alineatul (5) din protocol și măsurile compensatorii contestate;
  - (e) indicarea oricărei norme care se află la originea litigiului sau care are legătură cu acesta;
  - (f) o scurtă descriere a litigiului; și
  - (g) desemnarea unui arbitru sau, în cazul în care urmează să fie numiți cinci arbitri, desemnarea a doi arbitri.

- (4) În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (3) din protocol, notificarea de arbitraj poate conține, de asemenea, informații privind necesitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- (5) Constituirea instanței de arbitraj nu este împiedicată de eventualele plângeri privind caracterul suficient al notificării de arbitraj. Litigiul este soluționat definitiv de instanța de arbitraj.

ARTICOLUL I.5

Răspunsul la notificarea de arbitraj

- (1) În termen de 60 de zile de la primirea notificării de arbitraj, pârâtul transmite reclamantului și Biroului Internațional un răspuns la notificarea de arbitraj, care include următoarele informații:
- (a) numele și datele de contact ale părților;
  - (b) numele și adresa reprezentantului (reprezentanților) pârâtului;
  - (c) un răspuns la informațiile furnizate în notificarea de arbitraj în conformitate cu articolul I.4 alineatul (3) literele (d), (e) și (f); și
  - (d) desemnarea unui arbitru sau, în cazul în care urmează să fie numiți cinci arbitri, desemnarea a doi arbitri.

- (2) În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (3) din protocol, răspunsul la notificarea de arbitraj poate conține, de asemenea, un răspuns la informațiile furnizate în notificarea de arbitraj în conformitate cu articolul I.4 alineatul (4) din prezentul apendice și informații privind necesitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- (3) Constituirea unei instanțe de arbitraj nu este împiedicată de lipsa unui răspuns sau de un răspuns incomplet sau tardiv din partea pârâtului la notificarea de arbitraj. Litigiul este soluționat definitiv de instanța de arbitraj.
- (4) În cazul în care pârâtul solicită ca instanța de arbitraj să fie formată din cinci arbitri în răspunsul său la notificarea de arbitraj, reclamantul desemnează un arbitru suplimentar în termen de 30 de zile de la primirea răspunsului la notificarea de arbitraj.

ARTICOLUL I.6

Reprezentare și asistență

- (1) Părțile sunt reprezentate în fața instanței de arbitraj de unul sau mai mulți agenți. Agenții pot fi asistați de consilieri sau de avocați.
- (2) Orice modificare adusă în ceea ce privește agenții sau adresele acestora se notifică celeilalte părți, Biroului Internațional și instanței de arbitraj. Instanța de arbitraj poate, în orice moment, din proprie inițiativă sau la cererea unei părți, să solicite dovezi privind competențele conferite agenților părților.

CAPITOLUL II

COMPONENȚA INSTANȚEI DE ARBITRAJ

ARTICOLUL II.1

Numărul arbitrilor

Instanța de arbitraj este formată din trei arbitri. În cazul în care reclamantul, în notificarea sa de arbitraj, sau pârâtul, în răspunsul său la notificarea de arbitraj, solicită acest lucru, instanța de arbitraj este formată din cinci arbitri.

ARTICOLUL II.2

Numirea arbitrilor

- (1) În cazul în care urmează să fie numiți trei arbitri, fiecare dintre părți desemnează unul dintre ei. Cei doi arbitri numiți de părți aleg al treilea arbitru, care este președintele instanței de arbitraj.
- (2) În cazul în care urmează să fie numiți cinci arbitri, fiecare dintre părți desemnează doi dintre ei. Cei patru arbitri numiți de părți aleg al cincilea arbitru, care este președintele instanței de arbitraj.

(3) În cazul în care, în termen de 30 de zile de la desemnarea ultimului arbitru numit de părți, arbitrii nu ajung la un acord cu privire la alegerea președintelui instanței de arbitraj, președintele este numit de secretarul general al Curții Permanente de Arbitraj.

(4) Pentru a contribui la alegerea arbitrilor care urmează să formeze instanța de arbitraj, se stabilește și se actualizează, atunci când este necesar, o listă orientativă de persoane care dețin calificările menționate la alineatul (6), care va fi comună tuturor acordurilor bilaterale din domeniile legate de piața internă la care participă Elveția, precum și Acordului dintre Uniunea Europeană și Confederația Elvețiană privind sănătatea (denumit în continuare „Acordul privind sănătatea”), Acordului dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind schimburile comerciale cu produse agricole, întocmit la Luxemburg la 21 iunie 1999 (denumit în continuare „Acordul privind schimburile comerciale cu produse agricole”) și Acordului dintre Uniunea Europeană și Confederația Elvețiană privind contribuția financiară regulată a Elveției la reducerea disparităților economice și sociale din Uniunea Europeană (denumit în continuare „Acordul privind contribuția financiară regulată a Elveției”). Comitetul mixt adoptă și actualizează lista respectivă printr-o decizie în sensul acordului.

(5) În cazul în care o parte nu desemnează un arbitru, secretarul general al Curții Permanente de Arbitraj numește arbitrul respectiv de pe lista menționată la alineatul (4). În lipsa unei astfel de liste, arbitrul este numit prin tragere la sorți de către secretarul general al Curții Permanente de Arbitraj dintre persoanele care au fost propuse în mod oficial de una dintre părți sau de ambele părți în sensul alineatului (4).

(6) Persoanele care formează instanța de arbitraj sunt persoane cu înaltă calificare, cu sau fără legături cu părțile, care oferă garanții de independență și de lipsă a conflictelor de interese și au o vastă experiență. În special, acestea dețin competențe demonstrate în drept și în domeniile reglementate de prezentul acord, nu primesc instrucțiuni de la niciuna dintre părți, își exercită funcțiile în nume propriu și nu acceptă instrucțiuni de la nicio organizație sau administrație publică în legătură cu aspecte legate de litigiu. Președintele instanței de arbitraj are, de asemenea, experiență în procedurile de soluționare a litigiilor.

ARTICOLUL II.3

Declarațiile arbitrilor

- (1) Atunci când o persoană este avută în vedere pentru numirea în calitate de arbitru, aceasta semnalează toate circumstanțele care pot da naștere unor îndoieli legitime cu privire la imparțialitatea sau independența sa. De la numire și pe parcursul întregii proceduri de arbitraj, arbitrul semnalează aceste circumstanțe părților și celorlalți arbitri fără întârziere, în cazul în care nu a făcut deja acest lucru.
- (2) Orice arbitru poate fi revocat în cazul în care există circumstanțe care ar putea da naștere unor îndoieli legitime cu privire la imparțialitatea sau independența sa.
- (3) O parte poate solicita revocarea unui arbitru pe care l-a numit numai pentru un motiv care i se aduce la cunoștință după numirea respectivă.
- (4) În cazul în care un arbitru nu acționează sau se află, *de jure* sau *de facto*, în imposibilitatea de a îndeplini rolul care îi revine, se aplică procedura de revocare a arbitrilor prevăzută la articolul II.4.

ARTICOLUL II.4

Revocarea arbitrilor

- (1) Orice parte care dorește să revoce un arbitru depune o cerere de revocare în termen de 30 de zile de la data la care i s-a notificat numirea arbitrului respectiv sau în termen de 30 de zile de la data la care a luat cunoștință de circumstanțele menționate la articolul II.3.
- (2) Cererea de revocare se transmite celeilalte părți, arbitrului revocat, celorlalți arbitri și Biroului Internațional. Aceasta precizează motivele care stau la baza cererii de revocare.
- (3) În cazul în care s-a formulat o cerere de revocare, cealaltă parte poate accepta cererea de revocare. Arbitrul în cauză poate, la rândul său, să se retragă din procedură. Acceptarea sau retragerea din procedură nu presupune recunoașterea motivelor care stau la baza cererii de revocare.
- (4) În cazul în care, în termen de 15 zile de la data notificării cererii de revocare, cealaltă parte nu acceptă cererea de revocare sau arbitrul în cauză nu se retrage din procedură, partea care solicită revocarea poate solicita secretarului general al Curții Permanente de Arbitraj să ia o decizie cu privire la revocare.
- (5) Cu excepția cazului în care părțile convin altfel, decizia menționată la alineatul (4) indică motivele care stau la baza deciziei respective.

ARTICOLUL II.5

Înlocuirea unui arbitru

(1) Sub rezerva alineatului (2) de la prezentul articol, în cazul în care este necesară înlocuirea unui arbitru în cursul procedurii de arbitraj, se numește sau se alege un înlocuitor în conformitate cu procedura prevăzută la articolul II.2 aplicabilă numirii sau alegerii arbitrului care urmează să fie înlocuit. Această procedură se aplică chiar dacă una dintre părți nu și-a exercitat dreptul de a numi arbitrul care urmează să fie înlocuit sau de a participa la numirea acestuia.

(2) În cazul înlocuirii unui arbitru, procedura se reia în etapa în care arbitrul înlocuit și-a încetat exercitarea funcțiilor, cu excepția cazului în care instanța de arbitraj decide altfel.

ARTICOLUL II.6

Exonerarea de răspundere

Cu excepția cazurilor de abatere săvârșită cu intenție sau de neglijență gravă, părțile renunță, în măsura maximă permisă de legislația aplicabilă, la orice acțiune împotriva arbitrilor care vizează orice act sau omisiune legată de arbitraj.

CAPITOLUL III

PROCEDURA DE ARBITRAJ

ARTICOLUL III.1

Dispoziții generale

- (1) Data constituirii instanței de arbitraj este data la care ultimul arbitru a acceptat numirea sa.
- (2) Instanța de arbitraj se asigură că părțile sunt tratate în mod egal și că, într-un stadiu adecvat al procedurii, fiecare dintre acestea are suficiente posibilități de a-și exercita drepturile și de a-și prezenta cauza. Instanța de arbitraj desfășoară procedura astfel încât să evite întârzierile și cheltuielile inutile și să asigure soluționarea litigiului dintre părți.
- (3) Se organizează o audiere, cu excepția cazului în care instanța de arbitraj decide altfel, după audierea părților.
- (4) Atunci când o parte transmite o comunicare instanței de arbitraj, aceasta face acest lucru prin intermediul Biroului Internațional și transmite o copie celeilalte părți în același timp. Biroul Internațional transmite fiecăruia dintre arbitri o copie a acestei comunicări.

ARTICOLUL III.2

Locul arbitrajului

Locul arbitrajului este Haga. În cazul în care circumstanțe excepționale impun acest lucru, instanța de arbitraj se poate întruni pentru deliberări în orice alt loc pe care îl consideră adecvat.

ARTICOLUL III.3

Limba

- (1) Limbile în care se desfășoară procedura sunt limba franceză și limba engleză.
- (2) Instanța de arbitraj poate dispune ca toate documentele care însoțesc cererea introductivă sau memoriul în apărare, precum și toate celelalte documente prezentate în cursul procedurii în limba lor originală să fie însoțite de o traducere în una dintre limbile de procedură.

ARTICOLUL III.4

Cererile introductive

- (1) Reclamantul transmite cererea introductivă în scris pârâtului și instanței de arbitraj prin intermediul Biroului Internațional, în termenul stabilit de instanța de arbitraj. Reclamantul poate decide să considere că notificarea sa de arbitraj menționată la articolul I.4 reprezintă cererea introductivă, cu condiția ca aceasta să îndeplinească, de asemenea, condițiile prevăzute la alineatele (2) și (3) de la prezentul articol.

- (2) Cererea introductivă cuprinde următoarele informații:
- (a) informațiile prevăzute la articolul I.4 alineatul (3) literele (b)-(f);
  - (b) o expunere a faptelor prezentată în susținerea cererii; și
  - (c) argumentele juridice invocate în susținerea cererii.
- (3) Cererea introductivă este însoțită, în măsura posibilului, de orice documente și alte mijloace de probă menționate de reclamant sau face trimitere la acestea. În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (3) din protocol, cererea introductivă conține, de asemenea, în măsura posibilului, informații privind necesitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene.

ARTICOLUL III.5

Memoriul în apărare

- (1) Pârâtul transmite memoriul în apărare în scris reclamantului și instanței de arbitraj prin intermediul Biroului Internațional, în termenul stabilit de instanța de arbitraj. Pârâtul poate decide să considere că răspunsul la notificarea de arbitraj menționat la articolul I.5 reprezintă un memoriu în apărare, cu condiția ca răspunsul la notificarea de arbitraj să îndeplinească, de asemenea, condițiile prevăzute la alineatul (2) de la prezentul articol.

(2) Memoriul în apărare răspunde punctelor din cererea introductivă indicate în conformitate cu articolul III.4 alineatul (2) literele (a), (b) și (c) din prezentul apendice. Acesta este însoțit, în măsura posibilului, de orice documente și alte mijloace de probă menționate de pârât sau face trimitere la acestea. În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (3) din protocol, memoriul în apărare conține, de asemenea, în măsura posibilului, informații privind necesitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene.

(3) În memoriul în apărare sau într-o etapă ulterioară a procedurii de arbitraj, în cazul în care instanța de arbitraj decide că o întârziere este justificată de circumstanțe, pârâtul poate formula o cerere reconvențională, cu condiția ca instanța de arbitraj să fie competentă în privința acesteia.

(4) Articolul III.4 alineatele (2) și (3) se aplică unei cereri reconvenționale.

ARTICOLUL III.6

Competența arbitrală

(1) Instanța de arbitraj hotărăște dacă este competentă în temeiul articolului 10 alineatul (2) sau al articolului 11 alineatul (2) din protocol.

(2) În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (2) din protocol, instanța de arbitraj este abilitată să examineze chestiunea care a cauzat litigiul, astfel cum a fost înscrisă oficial, în vederea soluționării, pe ordinea de zi a Comitetului mixt, în conformitate cu articolul 10 alineatul (1) din protocol.

- (3) În cazurile menționate la articolul 11 alineatul (2) din protocol, instanța de arbitraj care a audiat cauza principală este abilitată să examineze proporționalitatea măsurilor compensatorii contestate, inclusiv în cazul în care măsurile respective au fost adoptate integral sau parțial în cadrul unui alt acord bilateral în domeniile legate de piața internă la care participă Elveția.
- (4) Excepția de necompetență a instanței de arbitraj se formulează cel târziu în memoriul în apărare sau, în cazul unei cereri reconvenționale, în răspunsul la aceasta. Faptul că o parte a numit un arbitru sau a luat parte la numirea acestuia nu o privează de dreptul de a formula o astfel de excepție. Excepția potrivit căreia litigiul ar depăși competențele instanței de arbitraj se formulează de îndată ce chestiunea presupusă a depăși competențele acesteia este ridicată în cursul procedurii de arbitraj. În orice caz, instanța de arbitraj poate admite o excepție formulată după expirarea termenului prevăzut în cazul în care consideră că întârzierea a avut un motiv întemeiat.
- (5) Instanța de arbitraj se poate pronunța cu privire la excepția menționată la alineatul (4) fie prin considerarea acesteia ca fiind o chestiune prealabilă, fie în hotărârea asupra fondului cauzei.

ARTICOLUL III.7

Alte informații transmise în scris

Instanța de arbitraj decide, după consultarea părților, cu privire la celelalte observații scrise, pe lângă cererea introductivă și memoriul în apărare, pe care părțile le prezintă sau le pot prezenta și stabilește termenul de depunere a acestora.

ARTICOLUL III.8

Termenele

- (1) Termenele stabilite de instanța de arbitraj pentru comunicarea documentelor scrise, inclusiv a cererii introductive și a memoriului în apărare, nu depășesc 90 de zile, cu excepția cazului în care părțile convin altfel.
- (2) Instanța de arbitraj ia o hotărâre definitivă în termen de 12 luni de la data constituirii sale. În circumstanțe excepționale care prezintă dificultăți deosebite, instanța de arbitraj poate prelungi acest termen cu cel mult trei luni.
- (3) Termenele prevăzute la alineatele (1) și (2) se reduc la jumătate în următoarele cazuri:
  - (a) la cererea reclamantului sau a pârâtului, dacă, în termen de 30 de zile de la această cerere, instanța de arbitraj hotărăște, după audierea celeilalte părți, că respectiva cauză este urgentă; sau
  - (b) în cazul în care părțile convin astfel.
- (4) În cazurile menționate la articolul 11 alineatul (2) din protocol, instanța de arbitraj se pronunță definitiv în termen de șase luni de la data la care măsurile compensatorii au fost notificate în conformitate cu articolul 11 alineatul (1) din protocol.

ARTICOLUL III.9

Sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene

(1) În aplicarea articolului 7 și a articolului 10 alineatul (3) din protocol, instanța de arbitraj sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

(2) Instanța de arbitraj poate sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene în orice moment al procedurii, cu condiția să fie în măsură să definească suficient de precis cadrul juridic și factual al cauzei, precum și chestiunile de drept pe care le ridică.

Procedura în fața instanței de arbitraj se suspendă până la pronunțarea hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene.

(3) Fiecare parte poate trimite o cerere motivată instanței de arbitraj în vederea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene. Instanța de arbitraj respinge o astfel de cerere în cazul în care consideră că nu sunt îndeplinite condițiile pentru sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene menționate la alineatul (1). În cazul în care respinge cererea unei părți de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene, instanța de arbitraj își motivează decizia în acest sens în cadrul hotărârii asupra fondului cauzei.

(4) Instanța de arbitraj sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene printr-o notificare. Notificarea conține cel puțin următoarele informații:

- (a) o scurtă descriere a litigiului;
- (b) actul (actele) juridic (juridice) al (ale) Uniunii și/sau dispoziția (dispozițiile) în cauză din acord; și

- (c) noțiunea de drept al Uniunii care se interpretează în conformitate cu articolul 7 alineatul (2) din protocol.

Instanța de arbitraj notifică părților sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene.

(5) Curtea de Justiție a Uniunii Europene aplică, prin analogie, regulamentul intern de procedură aplicabil exercitării competenței sale de a pronunța o decizie preliminară cu privire la interpretarea tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii.

(6) Reprezentanții și avocații autorizați să reprezinte părțile în fața instanței de arbitraj în temeiul articolelor I.4, I.5, III.4 și III.5 sunt autorizați să reprezinte părțile în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene.

ARTICOLUL III.10

Măsuri provizorii

(1) În cazurile menționate la articolul 11 alineatul (2) din protocol, în orice etapă a procedurii de arbitraj, oricare dintre părți poate să solicite măsuri provizorii constând în suspendarea măsurilor compensatorii.

(2) Cererile înaintate în conformitate cu alineatul (1) indică obiectul procedurii, împrejurările care demonstrează urgența, precum și motivele de fapt și de drept care justifică la prima vedere dispunerea măsurilor provizorii solicitate. Cererile cuprind toate mijloacele de probă și propunerile de mijloace de probă disponibile destinate să justifice dispunerea măsurilor provizorii.

(3) Partea care solicită măsurile provizorii transmite cererea sa în scris celeilalte părți și instanței de arbitraj, prin intermediul Biroului Internațional. Instanța de arbitraj stabilește un termen scurt în care cealaltă parte poate prezenta observații scrise sau orale.

(4) În termen de o lună de la înaintarea cererii menționate la alineatul (1), instanța de arbitraj adoptă o hotărâre privind suspendarea măsurilor compensatorii contestate, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) instanța de arbitraj consideră satisfăcătoare, la prima vedere, temeinicia cauzei prezentate de partea care solicită măsurile provizorii în cererea sa;

(b) instanța de arbitraj consideră că, în așteptarea hotărârii sale definitive, partea care solicită măsurile provizorii ar suferi un prejudiciu grav și ireparabil în lipsa suspendării măsurilor compensatorii; și

(c) prejudiciul cauzat părții care solicită măsurile provizorii prin aplicarea imediată a măsurilor compensatorii contestate prevalează asupra interesului pentru aplicarea imediată și efectivă a acestor măsuri.

(5) Suspendarea procedurii menționate la articolul III.9 alineatul (2) al doilea paragraf nu se aplică procedurii în temeiul prezentului articol.

(6) O hotărâre luată de instanța de arbitraj în conformitate cu alineatul (4) are numai efect provizoriu și nu aduce atingere hotărârii instanței de arbitraj asupra fondului cauzei.

(7) Cu excepția cazului în care hotărârea luată de instanța de arbitraj în conformitate cu alineatul (4) de la prezentul articol stabilește o dată anterioară pentru încetarea suspendării, suspendarea expiră în momentul în care se ia hotărârea definitivă în temeiul articolului 11 alineatul (2) din protocol.

(8) Pentru a se evita orice îndoială, în sensul prezentului articol, este de la sine înțeles că, atunci când se analizează interesele părții care solicită măsurile provizorii și, respectiv, ale celeilalte părți, instanța de arbitraj ține seama de interesele persoanelor fizice și ale operatorilor economici ai părților, însă această considerație nu echivalează cu acordarea vreunei calități acestor persoane fizice sau operatori economici în fața instanței de arbitraj.

ARTICOLUL III.11

Mijloace de probă

(1) Fiecare parte furnizează mijloace de probă ale faptelor pe care își întemeiază cererea sau apărarea.

(2) La cererea unei părți sau din proprie inițiativă, instanța de arbitraj poate cere părților să îi furnizeze informațiile relevante pe care le consideră necesare și adecvate. Instanța de arbitraj stabilește un termen în care părțile trebuie să răspundă la cererea sa.

(3) La cererea unei părți sau din proprie inițiativă, instanța de arbitraj poate încerca să obțină informațiile pe care le consideră adecvate din orice sursă. Instanța de arbitraj poate, de asemenea, să ceară avizul experților dacă îl consideră necesar, sub rezerva eventualelor clauze și condiții convenite de părți, după caz.

(4) Toate informațiile obținute de instanța de arbitraj în temeiul prezentului articol sunt puse la dispoziția părților, iar părțile pot prezenta instanței de arbitraj observații cu privire la aceste informații.

(5) După ce a solicitat opiniile celeilalte părți, instanța de arbitraj adoptă măsurile adecvate pentru a aborda orice probleme ridicate de una dintre părți cu privire la protecția datelor cu caracter personal, la secretul profesional și la interesele legitime legate de confidențialitate.

(6) Instanța de arbitraj examinează admisibilitatea, relevanța și forța mijloacelor de probă prezentate.

ARTICOLUL III.12

Audierile

(1) Atunci când trebuie să aibă loc o audiere, instanța de arbitraj, după consultarea părților, notifică părților cu suficient timp înainte data, ora și locul audierii.

(2) Audierea este publică în afară de cazul în care, din motive grave, instanța de arbitraj decide altfel, din oficiu sau la cererea părților.

(3) Procesul-verbal al fiecărei audieri se întocmește și se semnează de către președintele instanței de arbitraj. Numai procesele-verbale respective sunt autentice.

(4) Instanța de arbitraj poate decide să organizeze audierea online, în conformitate cu practica Biroului Internațional. Părțile sunt informate în timp util cu privire la această practică. În astfel de cazuri, se aplică alineatul (1), *mutatis mutandis*, și alineatul (3).

ARTICOLUL III.13

Neîndeplinirea obligațiilor

(1) În cazul în care, în termenul stabilit de prezentul apendice sau de instanța de arbitraj, fără a prezenta motive suficiente în acest sens, reclamantul nu și-a prezentat cererea introductivă, instanța de arbitraj dispune închiderea procedurii de arbitraj, cu excepția cazului în care există chestiuni nesoluționate cu privire la care ar putea fi necesară o hotărâre și în cazul în care instanța de arbitraj consideră oportun să procedeze astfel.

În cazul în care, în termenul stabilit de prezentul apendice sau de instanța de arbitraj, fără a prezenta motive suficiente în acest sens, pârâtul nu și-a prezentat răspunsul la notificarea de arbitraj sau memoriul în apărare, instanța de arbitraj dispune continuarea procedurii, fără a considera că aceasta constituie în sine acceptarea alegațiilor reclamantului.

Al doilea paragraf se aplică și în cazul în care reclamantul nu prezintă un răspuns la o cerere reconvențională.

(2) În cazul în care o parte, convocată în mod corespunzător în conformitate cu articolul III.12 alineatul (1), nu se prezintă la o audiere și nu demonstrează existența unor motive suficiente pentru neprezentare, instanța de arbitraj poate continua procedura de arbitraj.

(3) În cazul în care o parte, invitată în mod corespunzător de instanța de arbitraj să prezinte mijloace de probă suplimentare, nu face acest lucru în termenele stabilite, fără a prezenta motive suficiente în acest sens, instanța de arbitraj se poate pronunța pe baza mijloacelor de probă de care dispune.

ARTICOLUL III.14

Încheierea procedurii

- (1) În cazul în care se demonstrează că părțile au avut în mod rezonabil posibilitatea de a-și prezenta argumentele, instanța de arbitraj poate declara închiderea procedurii.
- (2) În cazul în care consideră că acest lucru este necesar ca urmare a unor circumstanțe excepționale, instanța de arbitraj poate decide, din proprie inițiativă sau la cererea unei părți, să redeschidă procedura în orice moment înainte de a pronunța o hotărâre.

CAPITOLUL IV

PRONUȚAREA HOTĂRĂRII

ARTICOLUL IV.1

Hotărâri

Instanța de arbitraj se străduiește să hotărască prin consens. Cu toate acestea, în cazul în care se dovedește imposibilă pronunțarea unei hotărâri prin consens, hotărârea instanței de arbitraj se ia cu majoritatea arbitrilor.

ARTICOLUL IV.2

Forma și efectele hotărârii instanței de arbitraj

- (1) Instanța de arbitraj poate pronunța hotărâri separate cu privire la diferite chestiuni în momente diferite.
- (2) Toate hotărârile se emit în formă scrisă și se motivează. Acestea sunt definitive și obligatorii pentru părți.
- (3) Hotărârea instanței de arbitraj este semnată de arbitri, indică data la care a fost pronunțată și precizează locul arbitrajului. O copie a hotărârii semnate de arbitri este comunicată părților de către Biroul Internațional.
- (4) Biroul Internațional face publică hotărârea instanței de arbitraj.

Atunci când face publică hotărârea instanței de arbitraj, Biroul Internațional respectă normele relevante privind protecția datelor cu caracter personal, secretul profesional și interesele legitime legate de confidențialitate.

Normele menționate la al doilea paragraf sunt identice pentru toate acordurile bilaterale din domeniile pieței interne la care participă Elveția, precum și pentru Acordul privind sănătatea, Acordul privind schimburile comerciale cu produse agricole și Acordul privind contribuția financiară regulată a Elveției. Comitetul mixt adoptă și actualizează normele respective printr-o decizie în sensul acordului.

- (5) Părțile se conformează fără întârziere tuturor hotărârilor instanței de arbitraj.

(6) În cazurile menționate la articolul 10 alineatul (2) din protocol, după obținerea punctului de vedere al părților, instanța de arbitraj stabilește un termen rezonabil în hotărârea asupra fondului cauzei pentru conformarea cu hotărârea sa în conformitate cu articolul 10 alineatul (5) din protocol, ținând seama de procedurile interne ale părților.

ARTICOLUL IV.3

Legislația aplicabilă, normele de interpretare, mediatorul

- (1) Legislația aplicabilă constă în acord, în actele juridice ale Uniunii la care se face trimitere în acesta, precum și în orice altă normă de drept internațional relevantă pentru aplicarea instrumentelor respective.
- (2) Instanța de arbitraj hotărăște în conformitate cu normele de interpretare menționate la articolul 7 din protocol.
- (3) Hotărârile anterioare luate de un organism de soluționare a litigiilor în ceea ce privește proporționalitatea măsurilor compensatorii în temeiul unui alt acord bilateral dintre cele menționate la articolul 11 alineatul (1) din protocol sunt obligatorii pentru instanța de arbitraj.
- (4) Instanța de arbitraj nu poate hotărî în calitate de mediator sau *ex aequo et bono*.

ARTICOLUL IV.4

Soluție stabilită de comun acord sau alte motive pentru închiderea procedurii

- (1) Părțile pot, în orice moment, să convină asupra unei soluții în legătură cu litigiul dintre ele. Acestea comunică împreună orice astfel de soluție instanței de arbitraj. În cazul în care soluția necesită aprobare în temeiul procedurilor naționale relevante ale uneia dintre părți, notificarea menționează această cerință, iar procedura de arbitraj se suspendă. În cazul în care o astfel de aprobare nu este necesară sau la notificarea finalizării unor astfel de proceduri naționale, procedura de arbitraj se încheie.
- (2) Dacă, în cursul procedurii, reclamantul informează în scris instanța de arbitraj că nu dorește să continue procedura și dacă, la data primirii comunicării respective de către instanța de arbitraj, pârâtul nu a intervenit încă în procedură, instanța de arbitraj emite o ordonanță prin care constată în mod oficial închiderea procedurii. Instanța de arbitraj hotărăște cu privire la costuri, care sunt suportate de reclamant, în cazul în care comportamentul părții respective justifică acest lucru.
- (3) În cazul în care, înainte de pronunțarea hotărârii instanței de arbitraj, instanța de arbitraj concluzionează că a devenit inutilă sau imposibilă continuarea procedurii din orice alt motiv decât cele menționate la alineatele (1) și (2), instanța de arbitraj informează părțile cu privire la intenția sa de a emite o ordonanță de închidere a procedurii.

Primul paragraf nu se aplică în cazul în care există chestiuni nesoluționate cu privire la care ar putea fi necesar să se pronunțe și în cazul în care instanța de arbitraj consideră oportun să acționeze astfel.

(4) Instanța de arbitraj comunică părților o copie a ordonanței prin care se finalizează procedura de arbitraj sau a deciziei luate de comun acord între părți, semnată de arbitri. Articolul IV.2 alineatele (2)-(5) se aplică deciziilor cu privire la arbitraj luate de comun acord între părți.

ARTICOLUL IV.5

Rectificarea hotărârii instanței de arbitraj

(1) În termen de 30 de zile de la primirea hotărârii instanței de arbitraj, o parte poate, notificând cealaltă parte și instanța de arbitraj prin intermediul Biroului Internațional, să solicite instanței de arbitraj să rectifice în textul hotărârii instanței de arbitraj orice eroare de calcul, orice eroare materială sau tipografică sau orice eroare sau omisiune de natură similară. În cazul în care consideră că respectiva cerere este justificată, instanța de arbitraj efectuează rectificarea în termen de 45 de zile de la primirea cererii. Cererea nu are efect suspensiv asupra termenului prevăzut la articolul IV.2 alineatul (6).

(2) În termen de 30 de zile de la comunicarea hotărârii sale, instanța de arbitraj poate să efectueze din proprie inițiativă rectificările menționate la alineatul (1).

(3) Rectificările menționate la alineatul (1) de la prezentul articol se efectuează în scris și fac parte integrantă din hotărâre. Se aplică articolul IV.2 alineatele (2)-(5).

ARTICOLUL IV.6

Onorariile arbitrilor

- (1) Onorariile menționate la articolul IV.7 trebuie să fie rezonabile, ținând seama de complexitatea cauzei, de timpul alocat de arbitri și de toate celelalte circumstanțe relevante.
- (2) Se stabilește și se actualizează, atunci când este necesar, o listă a indemnizațiilor zilnice și a programului de lucru maxim și minim, care va fi comună tuturor acordurilor bilaterale din domeniile pieței interne la care participă Elveția, precum și Acordului privind sănătatea, Acordului privind schimburile comerciale cu produse agricole și Acordului privind contribuția financiară regulată a Elveției. Comitetul mixt adoptă și actualizează lista respectivă printr-o decizie în sensul acordului.

ARTICOLUL IV.7

Costuri

- (1) Fiecare parte își suportă propriile costuri și jumătate din costurile instanței de arbitraj.
- (2) Instanța de arbitraj își stabilește propriile costuri în hotărârea asupra fondului cauzei. Respectivetele costuri includ numai:
  - (a) onorariile arbitrilor, care sunt indicate separat pentru fiecare arbitru și stabilite chiar de instanța de arbitraj în conformitate cu articolul IV.6;

(b) cheltuielile de călătorie și alte cheltuieli efectuate de arbitri; și

(c) onorariile și cheltuielile Biroului Internațional.

(3) Costurile menționate la alineatul (2) sunt rezonabile, ținând seama de valoarea litigiului, de complexitatea litigiului, de timpul alocat de arbitri și de eventualii experți numiți de instanța de arbitraj în legătură cu acesta, precum și de orice alte circumstanțe relevante.

ARTICOLUL IV.8

Plata în avans a costurilor

(1) La începutul arbitrajului, Biroul Internațional poate solicita părților să consemneze un quantum egal cu titlu de avans pentru costurile menționate la articolul IV.7 alineatul (2).

(2) În cursul procedurii de arbitraj, Biroul Internațional poate solicita părților să consemneze și alte quantumuri în plus față de cele menționate la alineatul (1).

(3) Toate quantumurile consemnate de părți în conformitate cu prezentul articol se achită Biroului Internațional și se utilizează de acesta pentru a acoperi costurile suportate efectiv, inclusiv, în special, onorariile arbitrilor și ale Biroului Internațional.

CAPITOLUL V

DISPOZIȚII FINALE

ARTICOLUL V.1

Modificări

Comitetul mixt poate adopta, prin decizie, modificări ale prezentului apendice.
